

بررسی تأثیر تحریم‌های اقتصادی بر قیمت‌گذاری حسابرسی با توجه به متغیرهایی نظیر عمر، اندازه، اهرم مالی، عملکرد و نسبت نقدینگی شرکت

جواد زحمتکشان^{۱*}

تاریخ دریافت: ۱۴۰۱/۱۰/۰۲ تاریخ چاپ: ۱۴۰۱/۱۱/۲۴

چکیده

با توجه به مطالعه کیم در سال ۲۰۲۲، شرکت‌ها در تلاش هستند برای بررسی امور خود به حسابرسی روی آورند، اما تحریم‌های اقتصادی باعث شده است بر قیمت حسابرسی اثر داشته باشد و باعث رشد قیمت گردد؛ بنابراین کیم به این موضوع پرداخته است که آیا با رشد قیمت خدمات حسابرسی، باز هم برای حسابرسی به شرکت‌های حسابرسی مراجعه می‌کنند یا خیر و یا اینکه تحریم‌های اقتصادی علاوه بر رشد قیمت حسابرسی، چه عواقبی را برای شرکت‌ها به دنبال دارد. جهت تحلیل فرضیه‌های پژوهش، جامعه آماری را از بین سال‌های ۱۳۹۶ الی ۱۴۰۰ و به مدت ۵ سال انتخاب نموده و شامل شرکت‌های بورسی بوده‌اند که نمونه آماری با روش حذفی و به تعداد ۱۱۶ شرکت انتخاب شد. روش پژوهش مورد استفاده نیز، روش توصیفی-تحلیلی بوده و داده‌های پژوهش از نوع تاریخی با مراجعه به صورت‌ها و گزارشهای مالی شرکت‌های پذیرفته شده در بورس تهران جمع‌آوری و طبقه‌بندی گردید. برای تجزیه و تحلیل داده‌های آماری از روش داده‌های پانل دیتا استفاده شد؛ و در بخش تجزیه و تحلیل از آمار توصیفی و استنباطی و آزمون‌های مختلف مربوطه انجام گردید و تحلیل داده‌ها با استفاده از نرم افزار Eviews نسخه ۹ صورت گرفت. با توجه به تحلیل مدل رگرسیونی، یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد که تحریم‌های اقتصادی بر قیمت‌گذاری حسابرسی با توجه به متغیرهایی نظیر عمر، اندازه، اهرم مالی، عملکرد و نسبت نقدینگی شرکت‌های پذیرفته در بورس اوراق بهادار تهران رابطه مثبت و معناداری وجود دارد؛ بنابراین، مدیران شرکت‌ها می‌بایست به شاخص‌های عمر، اندازه، اهرم مالی، عملکرد و نسبت نقدینگی توجه نمایند تا بتوانند ارزش و اعتبار شرکت را در شرایط تحریم اقتصادی حفظ نمایند.

واژگان کلیدی

تحریم اقتصادی، قیمت‌گذاری حسابرسی، اندازه، عمر، عملکرد، اهرم مالی، نسبت نقدینگی

۱. کارشناس ارشد حسابداری، دانشگاه آزاد اسلامی، لامرد، ایران. (نویسنده مسئول:

مقدمه

مطالعه کیم در سال ۲۰۲۲ ادبیات مربوط به ارتباط بین ریسک تجاری و قیمت گذاری حسابرسی را با بررسی تحریم های اقتصادی سال ۲۰۱۴ که توسط جامعه غربی علیه روسیه اعمال شد، گسترش می دهد. تحریم ها شرکت های عمدتاً روسی با مالکیت دولتی را هدف قرار می دهد که به طور بالقوه منجر به افزایش ریسک تجاری برای این شرکت ها می شود. از این ایده حمایت شده است که پس از سال ۲۰۱۴، هزینه های حسابرسی در مورد شرکت های دولتی روسیه افزایش پیدا کند. شواهد نشان می دهد که حسابرسان هزینه های ناشی از افزایش ریسک حسابرسی ناشی از تحریم را به مشتریان خود منتقل می کنند. علاوه بر این، دولت روسیه با تشویق شرکت های دولتی برای خاتمه دادن به حسابرسی های انجام شده توسط موسسات حسابرسی با سرمایه خارجی و/یا مشارکت خارجی - ۴ شرکت بزرگ - به تحریم ها پاسخ داد، به این معنی که این شرکت ها احتمالاً سهم خود را از حسابرسی روسیه از دست می دهند. با این وجود، در خصوص درآمد مشاوره شواهدی پیدا نشد که نشان دهد ۴ شرکت بزرگ حسابرسی شروع به ارائه خدمات با تخفیف برای حفظ قراردادهای سودآور با شرکت های پیشرو روسی کرده باشند. در مقابل، نتایج حاکی از آن است که ۴ شرکت بزرگ حسابرسی پس از اعمال تحریم ها، هزینه های بیشتری را برای حسابرسی خود از شرکت های دارای مالکیت دولتی دریافت نمایند (کیم^۱، ۲۰۲۲). تحریم جزئی از دیپلماسی بین المللی حاکم بر جهان کنونی است از که سوی کشورهای تحریم کننده به عنوان ابزاری غیرنظامی برای اجبار دولت های کشورهای هدف جهت انجام واکنش مورد نظر اعمال میشود. منظور از تحریم اقتصادی، کاهش یا متوقف ساختن، یا تهدید به توقف روابط اقتصادی، تجاری و مالی متعارف با کشور هدف از سوی دولت کشور تحریم کننده است. منظور از روابط متعارف در این تعریف، روابط در وضعیت بدون اعمال تحریم است. در واقع تحریم، سلاحی اقتصادی در میدان مبارزه ای غیر نظامی است که دیپلماسی از را گفتگو فراتر برده و وارد عمل می شود (دلویت^۲، ۲۰۱۷). نهاد تحریم کننده ممکن است دولت یک یا چند کشور از قبیل آمریکا یا و یک سازمان بین المللی از قبیل سازمان ملل باشد. کشور هدف کشوری است که مستقیماً مورد اعمال سیاست های تحریم واقع شده است. منظور از اهداف سیاست خارجی، اهداف سیاست خارجی تغییر در رفتارهای سیاسی کشور هدف است که کشور تحریم کننده به طور صریح یا ضمنی در آن پی است (لاوسون و همکاران^۳، ۲۰۱۹). مطالعاتی که در زمینه حق الزحمه یا قیمت گذاری حسابرسی انجام شده، نشان داده شده است اما تحقیقی که بتوان نقش تحریم های اقتصادی بر قیمت گذاری حسابرسی با توجه به متغیرهایی نظیر عمر، اندازه، اهرم مالی، عملکرد و نسبت نقدینگی شرکت بیان کرده باشد، وجود ندارد و از این رو، با این تفاسیر، این پژوهش در صدد است به بررسی تأثیر تحریم های اقتصادی بر قیمت گذاری حسابرسی با توجه به متغیرهایی نظیر عمر، اندازه، اهرم مالی، عملکرد و نسبت نقدینگی شرکت (شواهدی از بورس اوراق بهادار تهران) پردازد؛ یا به عبارتی به این پرسش پاسخ دهد که آیا تحریم های اقتصادی می تواند بر قیمت گذاری حسابرسی با توجه به متغیرهایی نظیر عمر، اندازه، اهرم مالی، عملکرد و نسبت نقدینگی شرکتها موثر باشد یا خیر؟

مبانی نظری و مروری بر پیشینه پژوهش

اهمیت موضوع در کشور ما در سالیان پس از انقلاب، امری بدیهی است و نیازی به توضیح ندارد. در سالهای پس از انقلاب تحریم‌های اقتصادی علیه ایران نیز شدت یافته است و با تسخیر سفارت آمریکا در ۱۳ آبان سال ۱۳۵۸ روند جدیدی در تحریم ایران شکل یافت و ایران به طور رسمی با تحریم‌های تجاری و اقتصادی آمریکا و متحدان اروپایی آن مواجه شد البته تقریباً تمام تحریم‌های علیه ایران در سالهای پس از انقلاب اسلامی، از جانب آمریکا بوده و یا به تحریک آمریکا شکل گرفته است و لذا در نظر گرفتن اهداف و نظریات ایالات متحده، در مورد تحریم‌های اقتصادی حائز اهمیت خواهد بود. در سالهای اخیر به دنبال بهانه غنی سازی اورانیوم و جریان انرژی هسته‌ای، آمریکا توانست متحدانی در بین سایر کشورهای اروپایی برای تحریم‌های مالی و تجاری علیه ایران پیدا کند و شدت تحریم‌های گذشته را نیز افزایش دهد. همین امر باعث شد تا در داخل، مشکلات اخیر اقتصادی را ناشی از تحریم‌های اقتصادی دانسته و سیاست‌های عمومی و بین‌المللی دولت را مورد نقد و نظر قرار دهند. تحریم‌ها یا به عبارت درست تر مجازات‌های اقتصادی محدودیت‌های اقتصادی و بازرگانی گسترده یا محدودی هستند که توسط یک کشور علیه کشور دیگر وضع می‌شود. تحریم‌های اقتصادی دارای مصداق‌های گوناگونی هستند و شامل وضع تعرفه‌ها، ایجاد موانع تجاری، محدودیت و یا سهمیه بندی واردات و یا صادرات است، اما تنها به این مصداق‌ها محدود نمی‌شود. دو مفهوم دیگری نیز وجود دارد که با تحریم اقتصادی دارای قرابت و نزدیکی هستند. یکی منزوی کردن اقتصادی و دیگری محاصره اقتصادی است. فرآیند تحریم بسیار پویاست و می‌توان فرآیند آنها را فرآیندی تصادفی دانست. اعمال تحریم‌های اقتصادی همزمان با عوامل گوناگونی مانند مدیریت کشور، توانایی بالقوه نهادهای اقتصادی می‌تواند تأثیرات متفاوتی بر اقتصاد داشته باشد. این امر موجب می‌شود که نتوان اثر خالص یک تحریم اقتصادی را به شکل روشنی ارزیابی کرد؛ مثلاً یک تحریم اقتصادی معین در شرایط اقتصادی مختلف اثر یگانه و یکسانی ندارد. اثرات سیاسی، اجتماعی و بین‌المللی تحریم اقتصادی نیز مرکب و پیچیده است و سمت و سوی یکسانی ندارد. رابطه زمان و پیامدهای یک تحریم اقتصادی نیز از نکات قابل توجه است. یک تحریم اقتصادی ممکن است در کوتاه مدت پیامدهای محدودی داشته باشد، اما در بلند مدت پیامدهای آن بسیار قابل توجه باشد و یا بالعکس. اندازه گیری اثرات یک تحریم اقتصادی بسیار دشوار است و شاید غیر ممکن باشد. طبقه بندی تحریم اقتصادی به موفق یا شکست خورده مورد نقد واقع شده است. چون معمولاً تصور بر این است که در فرآیند تحریم اقتصادی، بازیگران یا بازنده هستند یا برنده؛ اما پژوهشگران موضع دیگری را نیز یادآور می‌شوند و آن اینکه یک تحریم اقتصادی میتواند کم اثر باشد و یا هر دوی بازیگران این فرآیند بازنده باشند و پیامدهای تحریم اقتصادی همانی نباشد که انتظار داشته اند. بنابراین به فرض عدم تغییر رفتار سیاسی یک دولت نمیتوان ادعا کرد که تحریم اقتصادی مؤثر نبوده است یا بالعکس، نمیتوان تغییر رفتار سیاسی یک بازیگر را الزاماً نشانه موفق بودن آن تحریم اقتصادی دانست. ممکن است هدف تحریم مثلاً تغییر رژیم در یک کشور باشد، اما تحریم اقتصادی به دگرگونی جناح‌های حاکمیت منجر شود. هدف تحریم‌های اقتصادی ممکن است تغییر رفتار سیاسی حاکمیت باشد، اما فرآیند به سرنگونی آن رژیم منجر شود (موهبتی، ۱۳۹۷). تحریم یا سانکشن فعالیتی است که به وسیله یک یا چند بازیگر بین‌المللی (مجری تحریم)، علیه یک یا چند کشور دیگر (هدف تحریم)، به منظور مجازات این کشورها، با اهداف محروم ساختن آنها از انجام برخی مبادلات یا وادار ساختن آنها به پذیرش هنجارهایی معین و مهم (از دید

مجریان تحریم)، اعمال میشود. در زمینه اقتصاد تحریم از سوی کشورهای صادرکننده تحریم کتاب هایی نوشته شده که از منظر خود به موضوع نگاه کرده اند و با مدل های مختلف علاوه بر تحلیل تأثیر تحریم های مختلف خود بر کشورهای مختلف، راه هایی که موجب تأثیر بیشتر تحریم ها میشود را مورد تحلیل قرار داده اند. از لحاظ اقتصادی اعمال تحریم ها را ارزیابی می کنند که آیا منافع بین المللی که در طول تاریخ از تحریم ها به دست آمده در مقایسه با هزینه هایی که بر کشور صادرکننده آن تحمیل شده به گونه ای است که صرفه اقتصادی داشته باشد؟ لذا ممکن است مطالعات بسیاری در دیگر کشورها صورت گرفته باشد، اما به غیر از برخی اطلاعات خام، چندان برای استفاده سیاستی داخلی مفید نخواهد بود، لذا برای ارائه راهکار مقابله با تحریم مطالعات داخلی بیشتر قابل استفاده خواهد بود (موهبتی، ۱۳۹۷)؛ بنابراین حق الزحمه حسابرسی نیز یکی از مواردی است که احتمال می رود تحت تأثیر تحریم اقتصادی صورت گیرد و منجر به ایجاد نوسان قیمت آن شود. از این رو مدیران شرکتهای برای حسابرسی فعالیتهای خود به دنبال آن هستند که بتوانند با کمترین میزان حق الزحمه حسابرسی، شرکتهای خود را مورد حسابرسی قرار دهند. در این پژوهش به بررسی تأثیر تحریم های اقتصادی بر قیمت گذاری حسابرسی با توجه به متغیرهایی نظیر عمر، اندازه، اهرم مالی، عملکرد و نسبت نقدینگی شرکت پرداخته می شود؛ از آنجا که امروزه تحریم های اقتصادی بر عملکرد مالی و به طور کلی اقتصاد کشور تأثیر می گذارد؛ این مطالعه به دنبال آن است که نقش تحریم اقتصادی بر قیمت گذاری حسابرسی نیز مورد سنجش قرار دهد؛ چرا که شرکتهای بزرگ جهت بررسی فعالیتهای خود توسط حسابسان مستقل اقدام می نمایند که احتمال می رود وجود تحریم های اقتصادی بر حق الزحمه حسابرسی نیز تأثیر داشته باشد؛ از این رو ضروری به موضوع فوق پرداخته شود تا نتایج برای مدیران شرکتهای مشخص شود؛ بنابراین در ادامه با متغیرهای تحقیق بیشتر آشنا خواهیم شد.

تحریم های اقتصادی: تحریم فعالیتی یا عملی است که به وسیله یک یا چند بازیگر بین المللی (مجری تحریم)، علیه یک یا چند کشور دیگر (هدف تحریم)، به منظور مجازات این کشورها، با اهداف محروم ساختن آنها از انجام برخی مبادلات یا وادار ساختن آنها به پذیرش هنجارهایی معین و مهم (از دید مجریان تحریم)، اعمال می شود. در اینجا منظور از مجری تحریم کشوری (یا گروهی بین المللی) است که نویسنده یا منتشر کننده سناریوی تحریم باشد، هرچند ممکن است در اعمال محاصره بیش از یک کشور شرکت داشته باشد و منظور از هدف کشور یا کشورهایی است که هدف اصلی تحریم واقع می شوند (پکسن و همکاران^۴، ۲۰۱۷). تحریم های اقتصادی می تواند شامل اشکال مختلف موانع تجاری، تعرفه ها، محدودیت در معامله باشد. درحالی که پیشینه تاریخی اعمال تحریم علیه کشورها را می توان در قبل از تأسیس سازمان ملل متحد جستجو کرد، ولیکن استفاده از این ابزار غیرقهری به عنوان یکی از تمهیدات فصل هفتم منشور سازمان ملل متحد برای حفظ صلح و امنیت بین المللی از ویژگی های نظام امنیت دسته جمعی ملل متحد است. هدف ماده ۴۱ منشور از اتخاذ اقدامات غیرقهری، اعمال فشار بر دولت ناقض صلح و امنیت بین المللی برای تغییر رفتار، کاهش توانایی نظامی، سیاسی، اقتصادی، محدود کردن ارتباطات بین المللی و انزوای آن می باشد. سازمان ملل متحد در طول حیات نزدیک به ۷۵ سال خود تا قبل از پایان جنگ سرد فقط علیه رودزای جنوبی در ۱۹۶۶ و آفریقای جنوبی در ۱۹۷۷ اعمال تحریم کرد؛ ولیکن در دهه نود و پس از آن بارها و بارها شورای امنیت علیه دولت ها با صدور قطعنامه با اشکال و در قالب های مختلف به این ابزار متوسل شده است. سازمان های منطقه ای نیز در این زمینه از ملل متحد اقتباس

کرده‌اند. همچنین تحریم‌های یکجانبه عمدتاً از طرف ایالات متحده آمریکا به ابزاری برای سیاست خارجی آن دولت بدل شده‌است. تحریم‌های اقتصادی از سوی بسیاری از حکومت‌ها به عنوان یک ابزار سیاست خارجی مورد استفاده قرار می‌گیرند. معمولاً تحریم‌های اقتصادی از سوی یک کشور بزرگتر بر یک کشور کوچکتر به یکی از این دو علت وضع می‌شود: یا دومی تهدیدی نسبت به امنیت اولی محسوب می‌شود یا آن کشور با شهروندانش به انصاف رفتار نمی‌کند. تحریم‌ها ممکن است به عنوان تدبیری جبرآمیز برای دستیابی به اهداف سیاستی مشخصی در رابطه با تجارت یا نقض حقوق بشر مورد استفاده قرار گیرند. تحریم‌های اقتصادی به عنوان جایگزینی برای جنگ برای دستیابی به نتایج مطلوب مورد استفاده قرار می‌گیرند (کیم، ۲۰۲۲).

قیمت‌گذاری حسابرسی: منافع اقتصادی حسابرسی از طریق حق الزحمه تأمین می‌شود که از انعقاد قرارداد با صاحبکاران عاید می‌شود. حسابرسان جهت قیمت‌گذاری خدمات حسابرسی از عوامل گوناگونی استفاده می‌کنند و تحقیقات زیادی نیز در رابطه با شناسایی و ارزیابی این عوامل انجام شده است. عوامل توصیفی که در اغلب موارد مدنظر قرار گرفته‌اند شامل عوامل ریسک، حجم و پیچیدگی عملیات واحد مورد رسیدگی بوده است. جهت استفاده از خدمات حسابرسی باید مبلغی به عنوان حق‌الزحمه خدمات حسابرسی پرداخت شود. این مبلغ توسط حسابرسان و با توجه به ارزیابی وی از حجم و ریسک کار حسابرسی تعیین می‌گردد (حجازی و همکاران، ۱۳۹۱). درواقع، حسابرسی حرفه‌ای است که در آن حسابرسان بایستی ریسک نرخ نامشخص بازده را برآورد کرده و این ریسک را در نتیجه قیمت‌گذاری حسابرسی منعکس نمایند. حسابرسی فعالیت اقتصادی است که سود معقولی از آن انتظار می‌رود. اینکه چگونه و با چه مبلغی میتوان یک کار حسابرسی را انجام داد تا هم اطمینان معقولی برای ذینفعان حاصل شود و هم بازده الزم از آن کسب گردد، چالشی است که ذهن محققان زیادی را به خود مشغول کرده است (ملکیان و همکاران، ۱۳۹۱). در چنین وضعیتی، حسابرسی موفق است که بتواند با توجه به ویژگیهای واحد مورد رسیدگی، بهترین برآورد را از حق الزحمه خود داشته باشد تا ضمن حفظ کیفیت کار، آن را با حداقل هزینه انجام دهد (نیک بخت و تنانی، ۱۳۸۹). نگاهی به درآمد موسسه حسابرسی دیلویت به عنوان دومین موسسه حسابرسی بزرگ جهان در سال ۲۰۰۸ در کشورهای مختلف بیانگر افزایش درآمد این موسسه بهرغم سقوط بازارهای مالی است. این امر بدان جهت است که اتفاقاً در دوران سقوط اقتصادی و رکود، محدوده فعالیت حسابرسی دارای ریسک بیشتری بوده لذا حق الزحمه بیشتری بابت ریسک پذیری بیشتر تعلق خواهد گرفت. درحالی که متأسفانه در ایران چنین تصور می‌شود که شرکتهای زیان ده و یا در دوره ای که رکود و سقوط اقتصادی حاکم است، حسابرسی مفهوم نداشته و لذا حق الزحمه آن باید کاهش یابد. درحالی که بخش قابل توجهی از حق الزحمه حسابرسان ناشی از تخصیص هزینه ریسک است که اتفاقاً با اوضاع اقتصادی نابسامان بالاتر خواهد رفت (امانی و دوانی، ۱۳۸۹).

عمر: شرکت‌ها از زمان تأسیس، برنامه‌های خود را طوری تنظیم می‌نمایند که بتوانند در مدت زمان بیشتر از یک سال فعالیت داشته باشند؛ در واقع شرکتهایی که عمر طولانی‌تر بیشتر از یک سال دارند به چرخه عمر شرکت وارد شده‌اند و هر چه از زمان تداوم فعالیت شرکت بگذرد، چرخه عمر شرکت پربارتر می‌شود و عمر شرکت طولانی‌تر می‌گردد که به دوره‌های مختلفی تقسیم شده‌اند مانند رشد، بلوغ، افول. شرکت‌ها به ترتیب این مراحل را طی می‌کنند و تا زمانی که منحل نشده‌اند، در این فرایند حضور دارند (کیم، ۲۰۲۲).

اندازه: شرکت‌ها به لحاظ اندازه نیز متفاوت هستند، چراکه هر فعالیتی با توجه به میزان کارایی خود به وسعت اندازه شرکت بها می‌دهند. اندازه شرکت از لحاظ دارایی به میزان سرمایه‌گذاری که توسط سرمایه‌گذاران ایجاد شده است بستگی دارد؛ برای شرکتی با اندازه بزرگتر، کارایی بیشتر و البته ریسک بیشتری نیز به همراه دارد (همان، ۲۰۲۲).

اهرم مالی: میزان بدهی‌های شرکت که در طول فرایند عملیاتی شرکت ایجاد می‌شود را شامل می‌شود که شرکت‌ها میتوانند با مدیریت آن میزان اهرم مالی و بدهی‌های ناشی از آن را تنظیم نمایند و با پرداخت به موقع آن، به تداوم فعالیتهای شرکت کمک نمایند (همان، ۲۰۲۲).

عملکرد: زمانی که شرکت‌ها دایر میشود و فعالیت‌های خود را آغاز می‌کند در نهایت منتظر است که به نتیجه‌ای از میزان کاری که انجام داده است و یا فعالیتی که برای آن تلاش نموده است، دستیابی پیدا نماید که نتیجه فعالیت‌های خود و فرایندهای عملیاتی را می‌توان در قالب عملکرد شرکت بیان نمود که خود شامل موارد مخالفی است مانند عملکردهای مالی، سرمایه‌گذاری، سازمانی. هر چه شرکت‌ها در این راستا فعالیت نمایند و میزان عملیتهای خود را به هدف نزدیکتر رسانند، عملکرد بهتری خواهند داشت (همان، ۲۰۲۲).

نسبت نقدینگی: به میزان وجه نقدی که در شرکت‌ها ایجاد شود اطلاق می‌گردد؛ با این تفاسیر که شرکت‌ها به منظور ایجاد نقدینگی و افزایش آن، به فعالیتهای خود ادامه می‌دهند و هر چه میزان نسبت نقدینگی آنها افزایش یابد، موفق‌تر ظاهر شده‌اند (همان، ۲۰۲۲).

مروری بر نتایج تجربی تحقیق در ایران و جهان

حسنی (۱۴۰۱) به ارزیابی روابط میان ریسک عدم کشف اشتباه‌های ناشی از احتمال خطای حسابرسی، محیط رقابتی بازار خدمات حسابرسی و قیمت‌گذاری خدمات حسابرسی پرداختند. یافته‌ها بیانگر آن است که بین حق الزحمه حسابرسی و وقوع خطای نوع دوم به عنوان مقیاسی از ریسک حسابرسی، رابطه معنادار و منفی وجود دارد. از طرفی، شواهد حاکی از آن است که بین حق الزحمه حسابرسی و سهم بازار خدمات حسابرسی به عنوان مقیاسی از محیط رقابتی بازار حسابرسی، رابطه معنادار و مثبتی وجود دارد. سایر شواهد نشان دادند حق الزحمه حسابرسی تابعی مستقیم از اظهارنظر مقبول حسابرس، شهرت حسابرس، پیچیدگی حسابرسی، استقلال کمیته حسابرسی، رهبری هیئت مدیریت و گزارش زیان، اما تابعی معکوس از چرخش حسابرس، استقلال هیئت مدیریت، مرکز مالکیت و اهرم مالی مشاهده‌ها است در عین حال، حق الزحمه حسابرسی تابعی معنادار از سطح فعالیت هیئت مدیریت نیست.

جامعی و کولی‌وند (۱۴۰۰) به بررسی رابطه مالکیت نهادی و حق الزحمه حسابرسی با تأکید بر ارتباطات سیاسی پرداختند. یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد که بین مالکیت نهادی و حق الزحمه حسابرسی، رابطه منفی و معناداری وجود دارد؛ اما وجود ارتباط سیاسی در شرکت رابطه بین مالکیت نهادی و حق الزحمه حسابرسی را به طور معناداری تحت تأثیر خود قرار نمی‌دهد.

اسماعیلی و همکاران (۱۴۰۰) به تعیین استراتژی‌های (راهبرد) قیمت‌گذاری خدمات حسابرسی مبتنی بر نظریه تمایز قیمت براساس کیفیت در موسسات بخش خصوصی پرداختند. نتایج پژوهش حاکی از آن است که در قیمت‌گذاری خدمات حسابرسی در موسسات خصوصی حسابرسی عضو جامعه حسابداران رسمی ایران، ترکیبی از چند استراتژی قیمت‌گذاری شامل: قیمت‌گذاری اضافه‌بها، قیمت‌گذاری بر اساس بازده سرمایه‌گذاری، قیمت‌گذاری پرمایه و گران، قیمت‌گذاری بخشی، قیمت‌گذاری رهبری زیان، قیمت‌گذاری جایگاه سازمانی، قیمت‌گذاری ریزشی، قیمت

گذاری پیرو و قیمت‌گذاری برای خروج از بازار نقش دارند. نظریه تمایز قیمت بر اساس کیفیت نیز در قیمت‌گذاری خدمات حسابرسی نقش تعیین‌کننده‌ای داشته به نوعی که می‌توان گفت قیمت‌گذاری خدمات حسابرسی مبتنی بر این نظریه است.

کیم (۲۰۲۲) به بررسی تأثیر تحریم‌های اقتصادی بر قیمت‌گذاری حسابرسی با توجه به متغیرهایی نظیر عمر، اندازه، اهرم مالی، عملکرد و نسبت نقدینگی شرکت پرداختند. نتایج آنها نشان داد که اثر تحریم اقتصادی می‌تواند بر قیمت‌گذاری حسابرسی اثر مثبت داشته باشد و باعث افزایش هزینه حسابرسی گردد که در این میان ممکن است عمر و اندازه شرکت را کاهش دهد یا اهرم مالی و بدهی مربوط به آن را افزایش دهد و از طرفی عملکرد شرکت و نقدینگی را کاهش دهد. ون راک و همکاران^۵ (۲۰۲۱) در پژوهشی با عنوان تمرکز بازار حسابرسی بر حق الزحمه حسابرسی دریافتند تمرکز بازار حسابرسی تأثیر مثبتی بر حق الزحمه حسابرسی دارد؛ همچنین حسابرسی توسط حساب‌رسان بزرگ سبب افزایش حق الزحمه حسابرسی شده است.

ژیانگا و همکاران^۶ (۲۰۲۰) در پژوهشی به بررسی تأثیر رکود اقتصادی ناشی از تحریم بر مدیریت سود با تأکید بر نقش ارتباطات سیاسی پرداختند. نتایج نشان داد که رکود اقتصادی باعث افزایش مدیریت سود و در نتیجه افزایش اجتناب مالیاتی می‌شود. همچنین در شرکت‌هایی که روابط سیاسی قویتری دارند در شرایط رکود اقتصادی با استفاده از رانتهای موجود سعی در کاهش پرداخت مالیات و به تعویق انداختن آن می‌کنند.

با توجه به مطالعه کیم (۲۰۲۲)، فرضیات اصلی و فرعی به صورت ذیل تدوین شده است:

فرضیه اصلی: تحریم‌های اقتصادی بر قیمت‌گذاری حسابرسی با توجه به متغیرهایی نظیر عمر، اندازه، اهرم مالی، عملکرد و نسبت نقدینگی شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران تأثیر معناداری دارد.

فرضیه فرعی اول: نوسانات نرخ ارز بر قیمت‌گذاری حسابرسی با توجه به متغیر عمر شرکت در شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران تأثیر معناداری دارد.

فرضیه فرعی دوم: نوسانات نرخ ارز بر قیمت‌گذاری حسابرسی با توجه به متغیر اندازه شرکت در شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران تأثیر معناداری دارد.

فرضیه فرعی سوم: نوسانات نرخ ارز بر قیمت‌گذاری حسابرسی با توجه به متغیر اهرم مالی شرکت در شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران تأثیر معناداری دارد.

فرضیه فرعی چهارم: نوسانات نرخ ارز بر قیمت‌گذاری حسابرسی با توجه به متغیر عملکرد در شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران تأثیر معناداری دارد.

فرضیه فرعی پنجم: نوسانات نرخ ارز بر قیمت‌گذاری حسابرسی با توجه به متغیر نسبت نقدینگی در شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران تأثیر معناداری دارد.

روش تحقیق

روش مورد استفاده از نوع پژوهش‌های نیمه تجربی پس رویدادی در حوزه پژوهش‌های اثباتی حسابداری است که با استفاده از روش رگرسیون چند متغیره و الگوهای اقتصادسنجی انجام شده است. فرضیه‌های پژوهش بر اساس داده‌های

پانلی یا تابلویی مورد آزمون قرار گرفته است. براساس موضوع انتخابی، روش پژوهش توصیفی - تحلیلی و از نوع کاربردی می‌باشد. براساس هدف این موضوع، از روش تحقیق همبستگی استفاده شده است چرا که بررسی تأثیر تحریم‌های اقتصادی بر قیمت‌گذاری حسابرسی با توجه به متغیرهایی نظیر عمر، اندازه، اهرم مالی، عملکرد و نسبت نقدینگی شرکت (شواهدی از بورس اوراق بهادار تهران) می‌باشد.

جامعه آماری منتخب در این پژوهش شامل کلیه شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران و در بین سال‌های ۱۳۹۶ الی ۱۴۰۰ و به مدت ۵ سال می‌باشد. بنابراین جهت تعیین حجم نمونه بایستی دارای شرایط ذیل باشند:

- ۱- اطلاعات مالی آن‌ها در بازه زمانی مورد بررسی در دسترس باشد و هیچ نواقصی نداشته باشد.
- ۲- سال مالی آن‌ها در پایان اسفند ماه باشد و در بازه زمانی مورد بررسی تغییر سال مالی صورت نگرفته باشد.
- ۳- شرکت‌ها در طول دوره تحقیق مورد پذیرش بورس قرار داشته باشند و از عضویت آن‌ها بیش از ۲ سال گذشته باشد.
- ۴- در طول دوره تحقیق حقوق صاحبان سهام آن‌ها منفی نباشد.

جدول ۱- تعیین نمونه آماری

۵۸۰	کلیه مشاهدات مربوط به نمونه آماری از سال ۱۳۹۶ تا ۱۴۰۰
(۱۲۱)	اطلاعات مالی شرکت‌ها در دسترس نبوده و یا ناقص بوده است.
(۱۱۴)	پایان سال مالی شرکت‌ها اسفندماه نباشد و یا تغییر سال مالی داشته باشند.
(۱۱۸)	شرکت‌ها زیان انباشته داشته باشند و حقوق صاحبان سهام آنها منفی باشد.
(۱۱۱)	شرکت‌ها در طول دوره تحقیق عضو بورس نباشند یا از زمان عضویت آن‌ها ۲ سال نگذشته باشد.
۱۱۶	نمونه انتخابی

مدل رگرسیونی اقتباس شده از مدل کیم (۲۰۲۲) به صورت زیر است:

$$AP = \beta_0 + \beta_1 ES_{it} + \beta_2 CL_{it} + \beta_3 Size_{it} + \beta_4 Lev_{it} + \beta_5 F_{it} + \beta_6 LR_{it} + \varepsilon$$

متغیر وابسته:

✓ قیمت‌گذاری حسابرسی شرکت i در سال t

متغیرهای مستقل:

✓ تحریم‌های اقتصادی i در سال t

متغیرهای کنترلی:

✓ عمر شرکت i در سال t

✓ اندازه شرکت i در سال t

✓ اهرم مالی شرکت i در سال t

✓ عملکرد شرکت i در سال t

✓ نسبت‌های نقدینگی شرکت i در سال t

روش اندازه‌گیری متغیرهای پژوهش

متغیر وابسته؛ قیمت‌گذاری حسابرسی (AP): برای محاسبه آن از لگاریتم طبیعی هزینه حسابرسی استفاده شده است. استفاده از لگاریتم، به منظور همگن کردن متغیر قیمت‌گذاری حسابرسی با سایر متغیرها بوده است. این متغیر از متن صورت‌های مالی، بخش هزینه‌های عمومی اداری، هزینه حسابرسی و سایر هزینه‌ها استخراج شده است (کیم، ۲۰۲۲).

متغیر مستقل؛ تحریم اقتصادی (ES): در این پژوهش با استفاده از روش تاپسیس، شاخصی که متشکل از شش معیار استقلال هیئت مدیره، مالکیت مدیریتی، دوگانگی وظایف مدیرعامل، کیفیت حسابرسی، مالکیت نهادی و تمرکز مالکیت ساخته شده است که با استفاده از این شاخص به امتیازبندی شرکت‌های نمونه براساس این شش معیار حاکمیت شرکتی پرداخته خواهد شد. پژوهشگران در تحقیقات پیشین برای هر یک از این معیارها شاخص‌هایی را بدست آورده‌اند: استقلال هیئت مدیره مثبت ۹۰ درصد، مالکیت مدیریتی مثبت ۸۶ درصد، دوگانگی پست مدیرعامل منفی ۹۰ درصد، کیفیت حسابرسی مثبت ۸۹ درصد، مالکیت نهادی، مثبت ۸۸ درصد، تمرکز مالکیت نهادی منفی ۶۰ درصد می‌باشد که در این تحقیق نیز برای اندازه‌گیری این شاخص از پژوهش بادآورنهدی و حشمت استفاده شده است (بادآورنهدی و حشمت، ۱۳۹۷؛ ویلتس^۷، ۲۰۲۰).

متغیرهای کنترلی:

عمر شرکت (CL): برای اندازه‌گیری این شاخص از جریان نقد عملیاتی، جریان نقد سرمایه‌گذاری و جریان نقد تأمین مالی در دوره‌های معرفی، رشد، ثبات و افول از چرخه عمر شرکت اندازه‌گیری شده‌اند (کیم، ۲۰۲۲).

متغیر	نماد	معیار اندازه‌گیری			
چرخه عمر شرکت	CL	مرحله	جریان نقد عملیاتی	جریان نقد سرمایه‌گذاری	جریان نقد تأمین مالی
		معرفی			
		رشد			
		ثبات			
		افول			
		عدم ثبات			

نکته: شرکت‌هایی که در طبقه بندی از معرفی تا افول قرار نگیرند در قسمت عدم ثبات قرار گرفته می‌شوند (همان، ۲۰۲۲).

اندازه شرکت (Size): با استفاده از لگاریتم طبیعی ارزش سهام شرکت برآورد شده است. به دلیل استقرار سیستم‌های کنترل قوی در شرکت‌های بزرگ، احتمال وقوع اشتباه چه سهوی چه عمدی در صورت‌های مالی کاهش پیدا می‌کند و به تبع آن حساب‌رسان می‌توانند اتکای بیشتری بر سیستم کنترل داخلی شرکت نموده و به نحو قابل ملاحظه‌ای حجم آزمون‌های محتوا را کاهش دهند (همان، ۲۰۲۲).

اهرم مالی (Lev): از تقسیم بدهی های شرکت به کل دارایی های شرکت بدست آمده است (همان، ۲۰۲۲).
 عملکرد (F): در ارزیابی عملکرد شرکت بازده دارایی ها و بازده حقوق صاحبان سهام دو نسبت مالی بسیار پرکاربرد هستند؛ هر دو عملکرد مالی کلان شرکت را بررسی می کنند و این گونه محاسبه می شوند (همان، ۲۰۲۲):

کل دارایی ها / سود خالص = بازده دارایی ها

کل حقوق صاحبان سهام / سود خالص = بازده حقوق صاحبان سهام

نسبت نقدینگی (LR): مدیریت نسبت جاری، یک عامل بسیار مهم در مورد سودآوری شرکت ها محسوب می رود، اما نگهداری بیش از حد دارایی جاری به بدهی جاری، باعث محدود شدن شرکت و همچنین از دست دادن فرصت های سرمایه گذاری آن در بلندمدت خواهد شد (همان، ۲۰۲۲)؛ و این گونه محاسبه می شوند:

بدهی جاری / دارایی های جاری = نسبت جاری

بدهی جاری / (پیش پرداخت هزینه ها - موجودی - دارایی های جاری) = نسبت آنی

یافته های پژوهش

جدول ۲- آمار توصیفی متغیرها

کشیدگی	چولگی	انحراف معیار	کمینه	بیشینه	میانه	میانگین	
۰/۷۳	۰/۴۷	۰/۷۲۰	۰/۲۱	۰/۹۱	۰/۲۵	۰/۲۷	قیمت گذاری حسابرسی
۰/۸۶	۰/۲۱	۲/۱۰	۰/۱۱	۰/۴۸	۰/۵۴	۰/۵۷	تحریم اقتصادی (نوسانات نرخ ارز)
۰/۰۲۳	۰/۳۱	۱/۳۴	۰/۰۱۵	۰/۷۵	۰/۴۱	۰/۴۳	عمر شرکت
۰/۸۳	۰/۴۸	۰/۲۳	۰/۰۱۲	۰/۱۶	۰/۶۲	۰/۶۶	اندازه شرکت
۰/۳۵	۰/۴۳	۱/۷۸	۰/۰۵	۰/۴۳	۰/۳۳	۰/۳۸	اهرم مالی
۰/۵۸	۰/۴۲	۰/۱۷	۰/۰۹۳	۰/۸۵	۰/۵۰	۰/۵۴	عملکرد
۰/۶۶	۰/۷۶	۰/۳۹۰۱	۰/۰۲۵	۰/۹۹	۱/۳۱	۰/۳۵	نسبت نقدینگی

چنانچه ملاحظه می شود در جدول فوق در اکثر موارد مقادیر میانه به میانگین نزدیک می باشد و این نشان دهنده توزیع مناسب داده های آماری می باشد. همچنین چولگی بدست آمده برای بقیه متغیرها که با مقادیر مثبت نشان داده شده است و نشان دهنده توزیع نامتقارن داده ها و کشیدگی به سمت مقادیر بالاتر می باشد و یا دارای چولگی مثبت هستند.

آزمون ریشه واحد فیلیپس و پرون

جدول ۳- نتیجه آزمون مانایی فیلیپس پرون

نتیجه	معنی داری	آماره	متغیر
مانا	۰/۰۰۳	-۵/۸۹	قیمت گذاری حسابداری
مانا	۰/۰۲	-۴/۶۷	تحریم اقتصادی (نوسانات نرخ ارز)
مانا	۰/۰۰۰	-۵/۵۸	عمر شرکت
مانا	۰/۰۰۰	-۱۰/۹۵	اندازه شرکت
مانا	۰/۰۰۰	-۸/۶۳	اهرم مالی
مانا	۰/۰۰۷	-۱۲/۲۹	عملکرد
مانا	۰/۰۰۰	-۶/۹۴	نسبت نقدینگی

برای رد فرض صفر کافیت سطح معنی داری از ۰/۰۵ کمتر باشد. همانگونه که در جدول بالا ملاحظه میگردد سطح معنی داری در تمام موارد کمتر از ۰/۰۵ میباشد؛ بنابراین مانا بودن کلیه متغیرهای مورد بررسی، مورد تایید است. با توجه به مانا بودن تمام متغیر مورد بررسی میتوان تخمین مدل رگرسیونی را انجام داد.

آزمون همبستگی پیرسون

جدول ۳- نتیجه آزمون همبستگی بین متغیرهای مدل

X7	X6	X5	X4	X3	X2	X1	Y	
							۱/۰۰۰ ۰/۰۰۰	Y
						۱/۰۰۰ ۰/۰۰۰	-۰/۱۴۷ ۰/۰۰۰	X1
					۱/۰۰۰ ۰/۰۰۰	-۰/۰۲۲ ۰/۴۶۷	۰/۳۵۰ ۰/۰۰۰	X2
				۱/۰۰۰ ۰/۰۰۰	۰/۰۹۲ ۰/۰۰۳	۰/۰۰۳ ۰/۹۱۸	۰/۰۳۹ ۰/۲۰۵	X3
			۱/۰۰۰ ۰/۰۰۰	۰/۲۶۷ ۰/۰۰۰	-۰/۰۰۶ ۰/۸۴۲	۰/۴۵۰ ۰/۱۵۲	-۰/۰۶۵ ۰/۰۰۰	X4
		۱/۰۰۰ ۰/۰۰۰	۰/۱۰۹ ۰/۰۰۰	۰/۰۹۵ ۰/۰۰۲	-۰/۱۷۱ ۰/۰۰۰	-۰/۰۴۴ ۰/۱۵۶	-۰/۱۱۴ ۰/۰۰۰	X5
	۱/۰۰۰ ۰/۰۰۰	-۰/۱۳۰ ۰/۰۰۰	-۰/۰۱۰ ۰/۷۵۰	-۰/۰۳۵ ۰/۲۵۲	۰/۰۰۸ ۰/۷۹۵	۰/۰۳۱ ۰/۳۱۶	-۰/۰۰۶ ۰/۸۴۱	X6
۱/۰۰۰ ۰/۰۰۰	۰/۰۹۱ ۰/۰۰۳	-۰/۲۲۳ ۰/۰۰۰	-۰/۱۳۸ ۰/۰۰۰	-۰/۱۴۰ ۰/۰۰۰	۰/۰۷۶ ۰/۰۱۵	-۰/۱۰۴ ۰/۰۰۰	۰/۱۷۷ ۰/۰۰۰	X7

برای رد فرضیه صفر و تایید معنی دار بودن همبستگی میبایست سطح معنی داری کمتر از ۰/۰۵ باشد. در جدول بالا میزان همبستگی در سطر اول و معنی داری همبستگی در سطر دوم نوشته شده است. در صورتی که معنی داری کمتر از ۰/۰۵ باشد همبستگی مورد نظر از نظر آماری معنی دار است. همانگونه که ملاحظه میشود در برخی موارد همبستگی ها معنی دار میباشند اما شدت همبستگی ها بین متغیرهای مستقل کمتر از مقداری است که احتمال وجود همخطی در مدل وجود داشته باشد.

بررسی مدل با استفاده از آزمون های چاو و هاسمن

جدول ۴- نتیجه آزمون چاو

نتیجه	سطح معناداری	درجه آزادی	آماره آزمون	مدل رگرسیونی
استفاده از مدل پانل دیتا	۰/۰۰۰	(۱۱۵، ۵۷۹)	۳/۷۸	

برای رد فرضیه صفر و تایید استفاده از پانل دیتا میبایست سطح معنی داری کمتر از ۰/۰۵ باشد. همانطور که در جدول ۴- ملاحظه می شود سطح معناداری آزمون چاو بیش از $\alpha=0/05$ محاسبه شده لذا با اطمینان ۹۵٪ امکان برآورد مدل با استفاده از روش پانل تأیید می شود. با توجه به اینکه فرض صفر آزمون چاو مبنی بر برابری عرض از مبدأها رد شد، در ادامه به منظور تشخیص وجود اثرات ثابت یا وجود اثرات تصادفی از آزمون هاسمن استفاده می شود.

جدول ۵- نتایج آزمون هاسمن

نتیجه	سطح معناداری	درجه آزادی	آماره آزمون	مدل رگرسیونی
اثرات ثابت	۰/۰۰۰	۶	۲۶/۷۳	

برای رد فرضیه صفر و تایید استفاده از اثرات ثابت میبایست سطح معنی داری کمتر از ۰/۰۵ باشد؛ اما اگر سطح معنی داری آزمون هاسمن $prob=1/000$ محاسبه شود آزمون هاسمن توانایی تشخیص بین اثرات ثابت و تصادفی را ندارد؛ بنابراین باید از معیار دیگری برای انتخاب بین اثرات ثابت و تصادفی استفاده کرد. همانطور که در جدول ۵ ملاحظه می - شود سطح معناداری آزمون هاسمن $prob=0/000$ محاسبه شده لذا در تخمین از اثرات ثابت استفاده میشود.

آزمون فرضیه ها

همانطور که در این جدول مشاهده می شود، نتایج بدست آمده از تخمین الگوی رگرسیونی مربوط به فرضیه اصلی تأثیر تحریم های اقتصادی بر قیمت گذاری حساسی با توجه به متغیرهایی نظیر عمر، اندازه، اهرم مالی، عملکرد و نسبت نقدینگی شرکت ها دارد.

جدول ۶- نتایج برازش مدل رگرسیونی

متغیر پاسخ = قیمت گذاری حسابرسی			
متغیرهای مستقل	ضرایب رگرسیونی	آماره آزمون t	سطح معناداری
ثابت معادله (α)	۱/۲۱۰	۱۳/۷۸۲	۰/۰۰۰
تحریم اقتصادی (نوسانات نرخ ارز)	۰/۰۰۶	۱/۷۶۵	۰/۰۰۰
عمر شرکت	۰/۱۰۸۰	۱۵/۸۸۰	۰/۰۰۰
اندازه شرکت	۰/۰۷۱	۴/۳۰۶	۰/۰۰۰
اهرم مالی	۰/۰۱۶	۰/۱۳۸	۰/۰۰۰
عملکرد	۰/۰۴۷۵	۱/۶۰۲	۰/۰۰۰
نسبت نقدینگی	۷/۳۱	۲/۲۱۴	۰/۰۰۰
آماره آزمون $F = ۲۳/۳۱$ سطح معناداری $= ۰/۰۰۰$			
آماره دوربین واتسون: $۱/۵۰$ ضریب تعیین $= ۰/۷۸$			

همانطور که در جدول فوق ملاحظه می شود تأثیر تحریم‌های اقتصادی بر قیمت‌گذاری حسابرسی با توجه به متغیرهایی نظیر عمر، اندازه، اهرم مالی، عملکرد و نسبت نقدینگی شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران مورد سنجش قرار گرفت. طبق نتایج حاصل شده سطح معنی داری: صفر و آماره دوربین واتسن: $۱/۵۰$ گزارش شده است و چون این عدد بین $(۱/۵)$ و $(۲/۵)$ می باشد فرضیه فوق را مورد تأیید قرار می‌دهد. با توجه به جدول فوق آماره آزمون t برای تحریم اقتصادی $۱/۷۶$ گزارش شده است که بر اساس این نتیجه می توان گفت تحریم اقتصادی اثر قابل توجهی بر قیمت‌گذاری حسابرسی شرکت دارد و با ضریب تعیین $۰/۷۸$ مورد تأیید قرار می گیرد.

آزمون جارک برا

جدول ۷- نتایج آزمون جارک برا

پسماند مدل	آماره آزمون	سطح معناداری	نتیجه
رگرسیونی	۴۶/۷۸	۰/۰۰۰	نرمال نبودن توزیع پسماند مدل

ملاحظه می‌شود سطح معناداری آزمون جارک برا کمتر از $\alpha = ۰/۰۵$ محاسبه شده لذا با اطمینان ۹۵% توزیع پسماندها نرمال نمیباشد.

بررسی فرضیه‌ها در یک نگاه

جدول ۸. نتایج بررسی فرضیه‌ها

ردیف	فرضیه	نتیجه
فرضیه اصلی	تحریم‌های اقتصادی بر قیمت‌گذاری حسابرسی با توجه به متغیرهایی نظیر عمر، اندازه، اهرم مالی، عملکرد و نسبت نقدینگی شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران تأثیر معناداری دارد.	تایید
فرضیه فرعی اول	نوسانات نرخ ارز بر قیمت‌گذاری حسابرسی با توجه به متغیر عمر شرکت در شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران تأثیر معناداری دارد.	تایید
فرضیه فرعی دوم	نوسانات نرخ ارز بر قیمت‌گذاری حسابرسی با توجه به متغیر اندازه شرکت در شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران تأثیر معناداری دارد.	تایید
فرضیه فرعی سوم	نوسانات نرخ ارز بر قیمت‌گذاری حسابرسی با توجه به متغیر اهرم مالی شرکت در شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران تأثیر معناداری دارد.	تایید
فرضیه فرعی چهارم	نوسانات نرخ ارز بر قیمت‌گذاری حسابرسی با توجه به متغیر عملکرد در شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران تأثیر معناداری دارد.	تایید
فرضیه فرعی پنجم	نوسانات نرخ ارز بر قیمت‌گذاری حسابرسی با توجه به متغیر نسبت نقدینگی در شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران تأثیر معناداری دارد.	تایید

بحث و نتیجه‌گیری

با توجه به نتایج بدست آمده از تحلیل فرضیه‌ها، می‌توان گفت که تأثیر تحریم‌های اقتصادی بر قیمت‌گذاری حسابرسی با توجه به متغیرهایی نظیر عمر، اندازه، اهرم مالی، عملکرد و نسبت نقدینگی شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران مورد تأیید قرار گرفت. بر اساس تجزیه و تحلیل آماری مشخص شد که تحریم‌های اقتصادی با نوسانات ایجاد شده در نرخ ارز می‌تواند قیمت‌گذاری حسابرسی را افزایش دهد؛ اما چهار شاخص نیز در این راستا مورد سنجش قرار گرفتند و طبق نتایج حاصله مشخص شد که عمر، اندازه شرکت، عملکرد و نسبت نقدینگی شرکت باعث کاهش اثر نوسانات نرخ ارز بر قیمت‌گذاری حسابرسی می‌شوند؛ اما اهرم مالی شرکت برعکس دیگر متغیرها باعث افزایش اثر نوسانات نرخ ارز بر قیمت‌گذاری حسابرسی شده است. نوسانات نرخ ارز که از تحریم‌های اقتصادی ایجاد شده است می‌تواند علاوه بر اثر گذاری روی قیمت‌گذاری حسابرسی، منجر به نوسانات ایجاد شده در فروش، سودآوری، جذب مشتری شود و از طرفی باعث ایجاد هزینه‌های اضافی علاوه بر قیمت حسابرسی، مانند هزینه تهیه مواد اولیه، دستمزد و سربار یا هزینه‌های حمل و نقل و در حالت کلی هزینه‌های ثابت و متغیر شرکت‌ها شود.

نتایج پژوهش در خصوص فرضیه اصلی حاکی از آن است که تأثیر تحریم‌های اقتصادی بر قیمت‌گذاری حسابرسی با توجه به متغیرهایی نظیر عمر، اندازه، اهرم مالی، عملکرد و نسبت نقدینگی شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تأیید شد و فرضیه اصلی پذیرفته شد؛ بنابراین تحریم‌های اقتصادی می‌تواند بر قیمت‌گذاری حسابرسی تأثیر گذار باشد به طوری که این اثرگذاری مثبت و مستقیم می‌باشد؛ با این وجود، با وجود تحریم‌های اقتصادی می‌توان شاهد تغییر در قیمت‌گذاری حسابرسی نیز بود. متغیرهایی نظیر عمر، اندازه، اهرم مالی، عملکرد و نسبت نقدینگی موجب نوساناتی بین

دو متغیر مستقل و وابسته می‌شوند؛ به عبارتی دیگر، متغیرهای فوق‌الذکر می‌توانند اثر تحریم اقتصادی بر قیمت‌گذاری حسابرسی را تحت تأثیر قرار دهند؛ به طوری که عمر و اندازه شرکت، عملکرد و نسبت نقدینگی موجب کاهش قیمت‌گذاری حسابرسی می‌شوند و از طرفی اهرم مالی با وجود بدهی‌های خود باعث افزایش قیمت حسابرسی می‌شود. این نتایج با پژوهش کیم (۲۰۲۱)، ون راک و همکاران (۲۰۲۰)، حسنی (۱۴۰۰)، هم‌راستا و سازگار می‌باشد.

نتایج پژوهش در خصوص فرضیه فرعی اول حاکی از آن است که نوسانات نرخ ارز بر قیمت‌گذاری حسابرسی با توجه به متغیر عمر شرکت در شرکتهای پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران تأثیر معناداری دارد؛ پس فرضیه ویژه اول مورد تأیید قرار می‌گیرد به طوری که این اثرگذاری منفی و معنادار می‌باشد؛ بنابراین با نوسانات نرخ ارز، در شرکت‌های دارای طول عمر بیشتر، قیمت‌گذاری حسابرسی کاهش پیدا میکند و با این تصور که شرکت‌های دارای عمر بیشتر که قبلاً حسابرسی را در چندین مرحله انجام داده‌اند، می‌توانند با قیمت پرداختی کمتری به حسابرسی خود ادامه دهند، چراکه با روند کار و نوع حسابرسی آشنا شده‌اند و کار حسابرسی راحت‌تر می‌باشد و یا با حسابرسی داخلی خود، میزان صحت و سقم اطلاعات خود را بررسی نمایند و از طرفی اثر نرخ ارز بر شرکت‌های دارای عمر بیشتر اثر کمتری دارد، چراکه می‌تواند خود را با بحران ایجاد شده وفق دهد. این نتایج با پژوهش کیم (۲۰۲۱)، ژیانگا و همکاران (۲۰۱۹)، جامعی و کولی‌وند (۱۴۰۰)، هم‌راستا و سازگار می‌باشد.

نتایج پژوهش در خصوص فرضیه فرعی دوم حاکی از آن است که نوسانات نرخ ارز بر قیمت‌گذاری حسابرسی با توجه به متغیر اندازه شرکت در شرکتهای پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران تأثیر معناداری دارد؛ پس فرضیه ویژه دوم مورد تأیید قرار می‌گیرد به طوری که این اثرگذاری منفی و معنادار می‌باشد؛ بنابراین با نوسانات نرخ ارز، در شرکت‌های دارای اندازه بزرگتر، قیمت‌گذاری حسابرسی نیز کاهش پیدا میکند و با این تصور که شرکت‌های بزرگتر می‌توانند با پرداخت هزینه بیشتری به حسابرسی خود ادامه دهند و از طرفی، این شرکتها که دارای دارایی بیشتری هستند، توجه خود در زمینه ثبت اطلاعات و دقیق بودن آن را بیشتر جلب می‌کنند تا کمتر دچار خطا شوند و همچنین وجود نوسانات نرخ ارز اثر کمتری بر این شرکت‌ها ایجاد می‌نماید، چراکه می‌توانند از میزان دارایی‌های خود و یا سهام بیشتر خود در زمان تحریم استفاده نمایند. این نتایج با پژوهش کیم (۲۰۲۱)، چن و همکاران (۲۰۱۹)، اسماعیلی و همکاران (۱۴۰۰)، هم‌راستا و سازگار می‌باشد.

نتایج پژوهش در خصوص فرضیه فرعی سوم حاکی از آن است که نوسانات نرخ ارز بر قیمت‌گذاری حسابرسی با توجه به متغیر اهرم مالی در شرکتهای پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران تأثیر معناداری دارد؛ پس فرضیه ویژه سوم مورد تأیید قرار می‌گیرد به طوری که این اثرگذاری مثبت و معنادار می‌باشد؛ بنابراین با نوسانات نرخ ارز، در شرکت‌های دارای بدهی، قیمت‌گذاری حسابرسی افزایش پیدا میکند. شرکت‌های دارای بدهی، برای تأمین مالی خود دچار مشکل شده‌اند و از طرفی با وجود تحریم‌های اقتصادی میزان هزینه‌های آنها در زمینه حسابرسی بالاتر می‌رود و در نتیجه باعث افزایش قیمت‌گذاری حسابرسی می‌شوند. این نتایج با پژوهش کیم (۲۰۲۱)، چانگ و همکاران (۲۰۱۹)، پارسا و همکاران (۱۳۹۹)، هم‌راستا و سازگار می‌باشد.

نتایج پژوهش در خصوص فرضیه فرعی چهارم حاکی از آن است که نوسانات نرخ ارز بر قیمت‌گذاری حسابرسی با توجه به متغیر عملکرد در شرکتهای پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران تأثیر معناداری دارد؛ پس فرضیه ویژه چهارم مورد تأیید قرار می‌گیرد به طوری که این اثرگذاری منفی و معنادار می‌باشد؛ بنابراین با نوسانات نرخ ارز، در

شرکتهای دارای عملکرد بهتر، قیمت‌گذاری حسابرسی کاهش می‌یابد. شرکتهای دارای عملکرد بهتر، به حسابرسی کمتری احتیاج دارند و یا می‌توان گفت این شرکت‌ها فعالیتهای عملیاتی و مالی خود را بهتر مدیریت کرده‌اند و دارای نوسان نیستند، پس وجود بحران اقتصادی می‌تواند اثر کمتری بر شرکتهای عملکرد بهتر داشته باشد و در نتیجه میزان قیمت‌گذاری حسابرسی کاهش پیدا می‌کند. این نتایج با پژوهش کیم (۲۰۲۱)، محمدرضایی و همکاران (۲۰۱۸)، یعقوبی و همکاران (۱۳۹۹)، هم‌راستا و سازگار می‌باشد.

نتایج پژوهش در خصوص فرضیه فرعی پنجم حاکی از آن است که نوسانات نرخ ارز بر قیمت‌گذاری حسابرسی با توجه به متغیر نسبت نقدینگی در شرکتهای پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران تأثیر معناداری دارد؛ پس فرضیه ویژه پنجم مورد تأیید قرار می‌گیرد به طوری که این اثرگذاری منفی و معنادار می‌باشد؛ بنابراین با نوسانات نرخ ارز، در شرکتهای دارای نقدینگی بالاتر، قیمت‌گذاری حسابرسی نیز کاهش می‌یابد. شرکتهای دارای نسبت نقدینگی بهتر، زمانی که نوسانات نرخ ارز وجود داشته باشد، می‌توانند میزان هزینه حسابرسی آن را با خیال بهتری پرداخت نمایند، چراکه میزان نقدینگی مورد نظر در اختیار دارند و برای پرداخت هزینه‌های احتمالی دچار مشکل نمی‌شوند. این نتایج با پژوهش کیم (۲۰۲۱)، دانگ ژی و همکاران (۲۰۱۸)، ممشلی و کارشناسان (۱۳۹۹)، هم‌راستا و سازگار می‌باشد.

پیشنهادهای کاربردی و برای محققان آتی

با توجه به نتایج فرضیه اصلی، می‌توان پیشنهاد نمود به سازمان بورس اوراق بهادار و مدیران شرکتهای، جهت کاهش قیمت‌گذاری خدمات حسابرسی، راه‌کاری بیاندیشند تا بتوانند در مقابل تحریم‌های اقتصادی ایستادگی نشان دهند و یا اینکه به حدی خود کفا شوند که وجود تحریم اقتصادی یا نوسانات نرخ ارز نتواند بر قیمت‌گذاری حسابرسی و دیگر هزینه‌ها تأثیر داشته باشد. از این رو می‌توان با توجه به عمر شرکت، اندازه دارایی‌های آن، عملکرد و نسبت نقدینگی شرکت و همچنین با مدیریت اهرم مالی میزان قیمت‌گذاری حسابرسی را در شرایط وجود تحریم‌های اقتصادی کاهش داد؛ پس می‌توان در این راستا، استراتژیها و الگوهایی را تنظیم نمود.

با توجه به نتایج فرضیه فرعی اول، می‌توان پیشنهاد نمود به مدیران شرکت‌ها، جهت کاهش قیمت‌گذاری حسابرسی در شرایط وجود نوسانات نرخ ارز و تحریم اقتصادی، به عمر شرکت و مراحل طی شده آن توجه نمایند. شرکتی که از مرحله رشد و بلوغ عبور کرده باشد، بهتر می‌تواند در شرایط نوسانات نرخ ارز با موفقیت بیشتری ظاهر شود؛ چراکه اینگونه شرکت‌ها خود را برای هر شرایطی آماده می‌نمایند و میتوانند مقداری از درآمد خود را به عنوان ذخیره احتیاطی نگهداری و در موقع لزوم از آن بهره ببرند؛ همچنین می‌توان علاوه بر ذخیره احتیاطی، مقداری از درآمد خود را به عنوان ذخیره تحریم اقتصادی پس انداز نمایند تا راحت‌تر بتوانند این هزینه را برای خسارت ناشی از تحریم اقتصادی مصرف نمایند.

با توجه به نتایج فرضیه فرعی دوم، می‌توان پیشنهاد نمود به مدیران شرکت‌ها تا جهت کاهش قیمت‌گذاری حسابرسی در شرایط وجود نوسانات نرخ ارز ناشی از تحریم اقتصادی به شاخص اندازه شرکت نیز توجه نماید؛ چراکه وجود دارایی‌های بیشتر در شرکت باعث می‌شود در زمان تحریم اقتصادی یا نوسانات نرخ ارز از آن استفاده نماید. همچنین شرکت‌ها می‌توانند برای جلوگیری از اثر نوسانات نرخ ارز و پیامدهای آن تدابیری بیاندیشند تا بتوانند میزان دارایی‌های خود (جاری و غیرجاری) را بیشتر از قبل حفظ نمایند و یا اینکه در این راستا نیز خط مشی‌هایی تنظیم شود تا براساس آن به حفظ و نگهداری دارایی خود در شرایط بحرانی بپردازند.

با توجه به نتایج فرضیه فرعی سوم، می‌توان پیشنهاد نمود به مدیران شرکتها تا جهت کاهش هزینه قیمت‌گذاری خدمات حسابرسی در شرایط تحریم اقتصادی و یا نوسانات ایجاد شده به اهرم مالی شرکت نیز توجه نمایند و با کاهش اهرم مالی شرکت و یا پرداخت به موقع بدهیهای خود، گامی موثر در راستای کاهش قیمت‌گذاری حسابرسی در شرایط بحرانی بردارند. یا به عبارتی دیگر با پرداخت دقیق و به موقع بدهی‌های خود بتوانند خسارت ناشی از پرداخت به موقع آن را کاهش دهند تا اگر شرکت دچار بحران اقتصادی شد، حداقل میزان بدهی از قبل نداشته باشد که خود این بدهی بر عملکرد شرکت زیان ایجاد نماید.

با توجه به نتایج فرضیه فرعی چهارم، می‌توان پیشنهاد نمود به مدیران شرکتها تا جهت کاهش قیمت‌گذاری حسابرسی در شرایط ایجاد نوسانات نرخ ارز ناشی شده از تحریم اقتصادی، به عملکرد شرکت توجه نمایند و با مدیریت و رسیدگی‌های به موقع، یا تصمیم‌گیری‌های به هنگام و دقیق بتوانند عملکرد بهتری از خود نشان دهند که تحریم اقتصادی اثر کمتری بر نتایج نهایی آن داشته باشد و از طرفی شرکتی که بتواند در شرایط بحرانی عملکرد خود را حفظ نماید، طبیعتاً به لحاظ حفظ مشتری و تداوم فعالیت یا اعتماد سرمایه‌گذاران نیز نقش بهتری ایفا می‌کند.

با توجه به نتایج فرضیه فرعی پنجم، می‌توان پیشنهاد نمود به مدیران شرکتها تا جهت کاهش هزینه‌های قیمت‌گذاری حسابرسی در شرایط نوسانات نرخ ارزش ناشی از تحریم‌های اقتصادی به نسبت نقدینگی خود نیز توجه نمایند و براساس سه شاخص نسبت جاری، نسبت آتی و نسبت وجه نقد بتوانند میزان نقدینگی خود را بالا ببرند و میتوان برای این منظور، ماهانه مبلغی را علاوه بر ذخیره احتیاطی در حسابی جداگانه حفظ نمایند تا در موقع لزوم و در شرایط بحرانی بتوانند از آن استفاده نمایند. در این راستا نیز می‌توان خط‌مشی‌هایی طراحی نمود و با بهره‌گرفتن از آن مانع اثر تحریم اقتصادی بر شرکت شد.

با توجه به نتایج پژوهش می‌توان برای پژوهشگران آتی پیشنهاد نمود:

- تأثیر تحریم‌های اقتصادی بر قیمت‌گذاری حسابرسی با توجه به مدیریت ریسک، مدیریت سود و عدم تقارن اطلاعاتی مورد سنجش قرار دهند.
- تأثیر تحریم‌های اقتصادی بر قیمت‌گذاری حسابرسی با توجه به توانایی مالی مدیران و رقابت بین آن‌ها بررسی نمایند.
- تأثیر تحریم‌های اقتصادی بر قیمت‌گذاری حسابرسی با توجه به تصمیمات سرمایه‌گذاری و کیفیت گزارشگری مالی بررسی نمایند.
- تأثیر تحریم‌های اقتصادی بر قیمت‌گذاری حسابرسی را با توجه به افشای مسئولیت‌پذیری اجتماعی، تمرکز مالکیت و ساختار آن، توسعه مالی مورد بررسی قرار دهند.
- تأثیر تحریم‌های اقتصادی بر قیمت‌گذاری حسابرسی با توجه به فرصت‌های رشد، ساختار سرمایه، سازوکارهای نظام راهبری مورد آزمون قرار دهند.
- تأثیر تحریم‌های اقتصادی بر قیمت‌گذاری حسابرسی را با توجه به نقش بانک مرکزی یا سازمان بورس تهران و سازمان حسابرسی بررسی نمایند.
- تأثیر تحریم‌های اقتصادی بر قیمت‌گذاری حسابرسی با توجه به هزینه سرمایه و حاکمیت شرکتی بررسی نمایند.

یادداشت‌ها:

1. Kim, O
2. Deloitte
3. Lawson and etal
4. Peksen and etal
5. Van Raak and etal
6. Jianga and etal
7. Willets, P

منابع و مأخذ

- اسماعیلی، حسن، و کیلی فرد، حمیدرضا، جهانشاد، آریتا (۱۴۰۰). تعیین استراتژی های (راهبرد) قیمت گذاری خدمات حسابرسی مبتنی بر نظریه تمایز قیمت براساس کیفیت در موسسات بخش خصوصی، *فصلنامه علمی پژوهشی دانش حسابداری و حسابرسی مدیریت*، ۱۰(۳۹)؛ ۱-۱۹.
- امانی، علی و غلامحسین دوانی (۱۳۸۹). خدمات حسابرسی، حق الزحمه حسابرسی و رتبه بندی حسابرسان، *فصلنامه حسابداری رسمی*، ۲۰(۸)، ۳۲-۴۱.
- جامعی، رضا، کولی وند، زهره (۱۴۰۰). بررسی رابطه مالکیت نهادی و حق الزحمه حسابرسی با تأکید بر ارتباطات سیاسی، *دانش حسابداری*، ۱۲(۱)، ۱۵۹-۱۷۲.
- حجازی، رضوان، رو اله قیطاسی و طالب قیطاسی (۱۳۹۱). اثر اقالم تعهدی و جریانهای نقدی بر قیمتگذاری خدمات حسابرسی، *تحقیقات حسابداری و حسابرسی*، ۴(۱۳)، ۶۲-۷۷.
- حسینی، محمد (۱۴۰۱). ارزیابی روابط میان ریسک عدم کشف اشتباه های ناشی از احتمال خطای حسابرسی، محیط رقابتی بازار خدمات حسابرسی و قیمت گذاری خدمات حسابرسی، *دانش حسابداری*، ۱۲، ۴۵-۶۸.
- ملکیان، اسفندیار، احمد احمدپور و میثم طالب تبارآهنگر (۱۳۹۱). بررسی رابطه برخی سازوکارهای حاکمیت شرکتی، حق الزحمه حسابرسی و میزان مالکیت شرکتهای پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران، *مجله پژوهشهای حسابداری مالی*، ۴(۴)، ۳۷-۵۰.
- موهبتی، یاسر (۱۳۹۷). بررسی تحریم های اقتصادی و تاثیر آن بر اقتصاد ایران، *فصلنامه مطالعات مدیریت و حسابداری*، چهارمین کنفرانس بین المللی مدیریت، کارآفرینی و توسعه اقتصادی، ۴۶-۶۳.
- نیک بخت، محمد رضا و محسن تنانی (۱۳۸۹). آزمون عوامل مؤثر بر حق الزحمه حسابرسی صورتهای مالی، *مجله پژوهشهای حسابداری مالی*، ۲(۲)، ۱۱۱-۱۳۲.
- Deloitte. 2017. Foreign consulting firms in Russia: Is there space for news firms? *ru/BizMag_march2017.pdf* (accessed August 10, 2018).
- Jianga Haiyan, Yuanyuan Hub, Honghui Zhanc, Donghua Zhouc (2020). Benefits of Downward Earnings Management and Political Connection: Evidence from Government Subsidy and Market Pricing, *International Journal of Accounting*, journal homepage: www.elsevier.com/locate/intacc.
- Kim, O., (2022). The impact of economic sanctions on audit pricing, *Journal of Contemporary Accounting & Economics* (2021),
- Lawson, B., Martin, G., Muriel, L., Wilkins, M. 2019. How do auditors respond to FCPA risk? *Auditing* 38, 177-200.

Peksen, Dursun; Jeong, Jin Mun (30 August 2017). "Domestic Institutional Constraints, Veto Players, and Sanction Effectiveness". *Journal of Conflict Resolution*. 63: 194–217.

Van Raak, J., Peek, E., Meuwissen, R., Schelleman, C. (2021). The effect of audit market tructure on audit quality and audit pricing in the private-client market. *Journal of Business Finance & Accounting*, 47(3-4), 456-488.

Willets, P., (2020). Transnational actors and international organization in globalization. *Globalization of world politics journal*, 61 (4),287-310.

An Investigating the effect of economic sanctions on audit pricing according to variables such as age, size, financial leverage, performance and liquidity ratio of the company

Javad Zahmatkeshan ^{*1}

Date of Receipt: 2022/12/23 Date of Issue: 2023/02/13

Abstract

According to Kim's study in 2022, companies are trying to turn to auditing to review their affairs, but economic sanctions have affected the price of auditing and caused the price to grow; Therefore, Kim has addressed the issue of whether with the growth of the price of audit services, they will still refer to the audit companies for audit or not, or what consequences economic sanctions will have for the companies in addition to the growth of the audit price. In order to analyze the hypotheses of the research, the statistical population was selected from 2017 to 2021 and for 5 years, and included listed companies, and the statistical sample was selected using the elimination method, with the number of 116 companies. The research method used is a descriptive-analytical method and historical research data was collected and classified by referring to the financial statements and reports of the companies admitted to the Tehran Stock Exchange. The panel data method was used to analyze the statistical data; And in the analysis section, descriptive and inferential statistics and various related tests were performed and data analysis was done using Eviews version 9 software. According to the regression model analysis, the findings of the research show that there is a positive and significant relationship between economic sanctions on audit pricing with regard to variables such as age, size, financial leverage, performance and liquidity ratio of companies listed on the Tehran Stock Exchange; Therefore, company managers should pay attention to indicators of life, size, financial leverage, performance and liquidity ratio in order to maintain the value and credit of the company in the economic sanctions.

Keywords

Economic sanctions, audit pricing, size, life, performance, financial leverage, liquidity ratio

1. Corresponding author: Senior Accounting Expert, Islamic Azad University, Lamard, Iran (123456789bb,ir@gmail.com)